

Organik Tarım, İnsan ve Yaşam

OKAN YÜKSEL

www.okanyuksel.com
iletisim@okanyuksel.com

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun telif haklarına ilişkin hükümlerine göre Okan Yüksel'in yazılı izni olmadıkça hiçbir kimse, yayıncı ve kuruluş, eserin tamamını veya bir kısmını yayınlamayaz, çoğaltamaz, alıntı yapamaz.

I. GİRİŞ

İnsan da diğer tüm canlılar gibi doğanın üretim ve tüketim süreci içerisinde kendisine yer edinmiş ve birçok canlı gibi varlığını bugünlere kadar sürdürebilmiştir. İnsanı diğer canlılardan farklı kılan özellik ise doğanın üretim sürecine müdahale etme bilgi ve kabiliyetine sahip olmasıdır. Bu bilgi ve bilgiden doğan kabiliyet insanın doğa ile oynayarak, doğadan yüksek verim alabilmesini olanaklı kılmıştır. Bu olanakların insana sunduğu kazanımlar elbette vardır ancak insanoğlu 20. yüzyılın sonlarına doğru kazandığını sanırken aslında kaybettiğini fark etmeye başlamıştır. Artık, insan bugününü kurtarmak için yarınlarını yok ettiğinin ve doğayla oyun oynanamayacağına bilincindedir, bu bilinçle de organik tarım faaliyetlerine yönelmektedir. Bu çalışmanın amacı da insanın tarımsal serüveninin dünü, bugünü ve yarınlarını organik tarım perspektifinden ele almaktır.

II. İNSANIN TARIMSAL FAALİYETLERE BAŞLAMASI ve TARIM DEVRİMİ

İnsanın dünya ortamında görüldüğü yaklaşık iki milyon yıl öncesinden bugüne değin, tam anlamıyla bir “ekmek kavgası” verilmiştir. M.Ö. 10.000 yılına kadar Paleolitikum adı verilen dönemde insanlar öncelikle doğada mevcut yenebilir bitkileri toplayarak, hayvanları avlayarak; mağaralarda, dağların kenarındaki doğal kaya balkonlarının altlarında doğal korunaklar arayıp bularak yaşamışlardır. İlerleyen süreçte, bundan önceki dönemlere göre iklimde belirgin bir soğuma ve kuraklaşma yaşanmıştır. Bu değişim sonrasında değişime ayak uydurabilen canlılar varlıklarını sürdürebilmiş ve diğerleri doğal olarak ayıklanmışlardır: nitekim bu süreçte Neandertal insanın yerini Homosapiens insanın aldığı tespit edilmiştir. Sonrasında ise insanın tarihinde ilk kez gıda maddelerinin üretimi başlamıştır.

Gıda maddelerinin üretilmeye başlanması, insanlık tarihindeki en önemli devrimlerden bir tanesi ve belki de birincisi olmuştur. Bu devrim, “tarım devrimi, çok kısa olarak, insanoğlunun bazı bitki ve hayvan türlerini denetleyip, genişletme ve geliştirme süreci olarak tanımlanabilir.”¹ Bu süreç günümüze kadar sürmüş ve tarım, insanlık tarihinin ana belirleyicilerinden bir tanesi olmuştur. Nitekim ilk uygarlıklar saydığımız Sümerler, Akadlar, Asurlar, Babiller ve Anadolu’da Hitiler verimli tarımsal alanlarda var olabilmışlerdir. Tarımın bu belirleyiciliği ilk uygarlıklarla da sınırlı kalmayacak, günümüze kadar uzanacaktır: “Tarım

alanlarının genişlemesiyle ortaya çıkan ürün fazlası, eski Akdeniz uygarlık merkezlerini çok aşacak olan Batı zenginliğinin, gücünün ve kültürünün de temeli olacaktır.”²

III. GÜNÜMÜZDE TARIMIN ÖNEMİ ve UYGULANIŞI

İnsanlık tarihinde tarımın üstlendiği rol, bugün çok daha önemlidir. Tarımsal faaliyetlere başlanılan M.Ö. 8000’li yıllarda 15–20 milyon olan dünya nüfusu, 1650 yıllarında 500 milyona, 1850 yılında 1 milyara, 1975 yılında 4 milyara ulaşmış, 2010 yılında ise 7 milyarı aşacağı tahmin edilmektedir. “İnsan varlığı yeryüzünde bu şekilde artmaya devam ettiği sürece gıda üretimi ile nüfus artışı arasındaki dengede daima sapmalar meydana gelecektir. 1800’lü yıllarda İngiliz iktisatçı Malthus’un açıkladığı gibi nüfusun geometrik olarak ve gıda üretimin aritmetik olarak artış göstermesi nedeniyle gıda/nüfus ilişkisi endişe verici boyutlara ulaşacaktır.”³ Bugün gelinen noktada; “dünya nüfusunun %10-15’i açlık, %30’u ise yetersiz beslenme tehlikesi ile karşı karşıyadır. Açlığa bağlı olarak yılda 15 milyon (Günde 41.000, 2 saniyede 1) çocuğun öldüğü dünyada doğal olarak gıda maddeleri uluslararası politikada stratejik silah halini almıştır. Dünya’da insan nüfusu diğer canlılar aleyhine sürekli artış gösterirken, insanın neden olduğu doğal faktörler ekolojik dengeyi bozmakta, doğal seleksiyon sonucu günümüze kadar ulaşan birçok bitki ve hayvan türü her geçen gün azalırken, bazı türler ise yok olmaktadır. Örneğin, Marmara denizinde ticari değeri olan balık türlerinin, 30 yıl içinde 125’den 4’e düşmesi bunun ülkemizdeki kirlilik boyutunun iyi bir örneğidir.”⁴

Bugünlere kadar insanoğlu olabildiğince fazla besin üretmeyi hedeflemiş, niteliksel değerlendirmelerden ziyade niceliksel değerlendirmeler yapmıştır. Bunun bir sonucu olarak tüm dünyada, özellikle “yeşil devrim” sonrasında, konvansiyonel tarım uygulamalarına geçilmiş, geçilmeye çalışılmıştır. “Konvansiyonel üretimde birim alandan yüksek miktarda ve ekonomik ürün alınması öncelikli olduğu için; ekolojik denge ve ürün kalitesinde sağlık kriterleri ikinci plana atılmıştır. Bunun bir sonucu olarak da, günümüzde artık konvansiyonel bitkisel üretim gibi konvansiyonel hayvansal üretimin de çevreye, hayvan ve insan sağlığına zararlı etkileri kendini göstermeye başlamıştır.”⁵ Bu etkiler Marmara denizi örneğinde vermiş olduğumuz gibi kaygı verici ve çok daha geniş bir coğrafyada hissedilir durumdadır: “Bugün dünyamız, 65 milyon yıl önce dinazorların yok olmasından bu yana en büyük sayıda türlerin yok olmasının eşliğindedir. Bazı uzmanlar, günümüzdeki eğilim devam ettiği sürece, en azından dünyanın yabani bitki ve hayvanlarının %25’inin bu yüzyılının ortalarına doğru yok

olacağını veya ciddi şekilde azalacağını belirtmektedirler. 1.1 milyardan fazla insan, ekolojistlerin en fazla tehdit altında olarak tanımladıkları türlerin çok bulunduğu 25 biyoçeşitlilik 'sıcak nokta'sında yaşamaktadır."⁶ Tüm bu ve bezeri sebeplerden ötürü konvansiyonel tarım politikalarının yanlışlığı dünyanın dört bir tarafında kabul görmüş ve buna bağlı olarak 20. yüzyılın başlarında konvansiyonel tarım yöntemine alternatif tarım arayışları başlatılmıştır.

IV. KONVEKSİYONEL TARIMA ALTERNATİF: ORGANİK TARIM

Konvansiyonel tarım faaliyetlerinin bir alternatifi olarak organik tarım öne çıkmıştır. Organik tarım kısaca şu şekilde tanımlanabilir: "Üretimde tamamen veya olabildiğince yapay üretim girdilerinin kullanımını ortadan kaldıran, bunun yerine ekim nöbeti, ürün artıkları, hayvan gübresi, yeşil gübre ve tarım dışı organik atıklar kullanılan, hastalık, zararlılar ve yabancı ot mücadelesinde biyolojik mücadele yöntemlerinin kullanıldığı toprak verimliliğini artırabilmek amacıyla topraktaki organizma faaliyetinin artırılmasına dönük bir üretim sistemidir."⁷ Daha farklı bir tanım ise şöyle yapılabilir: "Ekolojik sistemde hatalı uygulamalar sonucu kaybolan doğal dengeyi yeniden kurmaya yönelik, insana ve çevreye dost üretim sistemlerini içermekte olup, esas itibariyle sentetik kimyasal ilaçlar ve gübrelerin kullanımının yasaklanması yanında, organik ve yeşil gübreleme, münavebe, toprağın muhafazası, bitkinin direncini artırma, parazit ve predatörlerden yararlanmayı tavsiye eden, bütün bu olanakların kapalı bir sistemde oluşturulmasını talep eden, üretimde miktar arışı yanında ürün kalitesinin de yükselmesini amaçlayan alternatif bir üretim şeklidir."⁸

Organik tarım uygulamalarının ekolojik ve ekonomik pek çok avantajı vardır. Organik tarım; çevre kirliliğini, toprak ve genetik kaynak erozyonunu önler, biyolojik çeşitliliği, su miktar ve kalitesini korur. Yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanarak enerji tasarrufu sağlar. Kırsal kalkınmaya ve özellikle küçük çiftçilere destek olarak, köyden kente göçü önler. İhraç değeri yüksek ürünler aracılığıyla ekonomiye katkıda bulunur. Tüm bunların ötesinde daha yeşil, daha sürdürülebilir bir dünyayı olanaklı kılar.

Konvansiyonel tarım anlayışından farklı olarak, organik tarım üretim miktarının yanında doğaya zarar vermemeyi ve sağlıklı ürünler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu noktada sağlık, ekoloji, hakkaniyet ve özen ilkeleri çerçevesinde üretim yapılır: "Sağlık ilkesi, sağlığı kollayacak ve refaha katkıda bulunacak yüksek kalitede, besleyici gıda üretimini amaçlar. Bu

çerçeve, sağlığı olumsuz yönde etkileyen suni gübre, kimyasal ilaçlar ve yemler gibi girdilerin kullanımına karşı çıkar. Ekoloji ilkesi, canlı ekolojik sistemleri ve döngüleri temel alır, onları model alarak birlikte çalışır ve onların devamlılığına katkıda bulunur. Bu nedenle kırsal ve yaban hayat sistemleri doğadaki döngülere ve ekosistemlere uyum sağlamalı, uygulamalar yerel koşullara, ekolojiye, kültüre ve dokuya uyarlanmalıdır, habitatların kurulması ve de genetik ile tarımsal çeşitliliğin korunması yoluyla ekolojik dengeye ulaşılmalıdır. Hakkaniyet ilkesi ise çiftçiler, işçiler, uygulayıcılar, dağıtımıcılar, tüccarlar ve tüketiciler dâhil tüm kesimlerde hakkaniyeti sağlayacak bir şekilde hayata geçirmek durumunda olduklarının altını çizer. Özen ilkesi ekolojik tarımda uygulamaya, geliştirmeye ve teknolojiye ilişkin seçimlerde baştan önlem alınmasının ve sorumluluğun temel prensipler olarak görülmesi gerektiğini vurgular.”⁹

Organik tarıma yönelik eleştiriler de yok değildir. Genellikle bilgi eksikliğinden kaynaklanan bu eleştiriler arasında en önde geleni, organik tarımın ilkel bir üretim şekli olduğunu görüşüdür. Oysaki “organik tarım ilkel bir tarım şekli değildir. Gerek beslenme, gerekse yabancı ot, hastalık ve zararlılara karşı sentetik ilaç ve gübrelerin kullanılmıyor olması bu tarım şeklinin ikelliği anlamına gelmez. Aksine, ekim nöbeti, yeşil gübreleme, kompost yapım ve kullanımı, solarizasyon, tuzaklar, yararlı böcek ve mikroorganizmaların doğal düşmanlar olarak istenmeyen böcek ve hastalıklara karşı kullanılması, küçümsenemeyecek bir bilimsel temel, bilinç ve tecrübe gerektirir.”¹⁰

V. ORGANİK TARIM KÜLTÜRÜNÜN ORTAYA ÇIKMASI

Organik tarımın ve daha geniş anlamda bu kültürün temelleri 20. yüzyılın ilk yarısında atılmıştır. “Ekolojik Tarım görüşü ilk kez 1910 yılında İngiltere’de gündeme gelmiştir. Daha sonra 1924 yılında Dr. Rudolf Steiner ‘Biyodinamik Tarım Yöntemi’ konusunda bir kurs düzenlemiş, 1928 yılında da ‘Biyodinamik Tarım Enstitüsü’nü kurmuştur. Bir diğer alternatif arayışı 1930’lu yıllarda İsviçre’de görülmüştür. Muler ve Rush İsviçre’de en az dış girdi gereksinimi olan ‘Kapalı Tarım’ konusunda başarılı çalışmalar yapmışlardır. Lemairne Boucher Fransa’da bazı alglerin bitkilerde doğal dayanıklılığı artırmak amacıyla kullanılabileceğini belirlemişlerdir. Avrupa ülkelerindeki gelişme, İkinci Dünya Savaşı ile birlikte yavaşlamış, ancak bazı çevre dostu üreticilerin bireysel çabaları şeklinde devam etmiştir. 1972 yılında Almanya’da IFOAM (Uluslararası Organik Tarım Hareketi Federasyonu)’nun kurulması ile ekolojik tarım farklı bir boyut kazanmıştır. IFOAM; tüm

Dünya'daki ekolojik tarım hareketlerini bir çatı altında toplamayı, hareketin gelişimini sağlıklı bir şekilde yönlendirmeyi, gerekli standart ve yönetmelikleri hazırlamayı, gelişmeleri üyelerine ve çiftçilere aktarmayı amaçlamaktadır. Geleneksel tarımdan ekolojik tarıma geçişte Avrupa ülkelerindeki durum incelendiğinde bunun tabandan gelen bir yaklaşma olduğu görülmektedir. Ancak, Avrupa Birliği'nin çevre politikalarına yönelik olarak ekstansif tarımın desteklenmesi (2078 sayılı yönetmelik) ve daha sonra 1991 yılında ekolojik tarımın çerçevesinin çizildiği 2092 sayılı yönetmeliğin yayınlanması ekolojik tarımın gelişmesinde önemli katkılar sağlamıştır. Avrupa'da çok hızlı bir gelişme göstererek 1998 yılında AT ve EFTA ülkelerinde 85.337 tarım işletmesinde 2 milyon hektarlık bir alanda ekolojik üretim yapılır hale gelmiştir. 2006 yılı verilerine göre Dünya'da 120 ülkede 31 milyon hektar alanda 633.891 üretici ile ekolojik tarım yapılmaktadır.”¹¹

VI. ORGANİK BESİN TALEBİ ve EKONOMİK SORUNLAR

Ekolojik ürünlerin arzıyla paralel olarak pazarda da bir talep oluşmuştur: “özellikle dioksin, deli dana hastalığı ve genetik modifikasyona uğramış tohum kullanımının risklerinden çekinen Avrupalı tüketicilerin organik ürün talepleri hızla artmıştır. Avrupa Birliği'nde hükümetler artık %20-40'lık Pazar hedeflerine yönelik politikaları gündeme getirmektedir. ABD ve Japonya ise Avrupa Birliği ülkelerinin hemen ardından organik ürün talebinin hızla arttığı pazarlar olarak dikkati çekmektedir.”¹² “1996-2000 yılları arasında organik gıda satışları Amerika'da %128.6 artarak 8 milyar \$'a, Japonya'da %150 artarak 2.5 milyar \$'a, Kanada'da %135.7 artarak 825 milyon \$'a ve Avustralya'da %200 artarak 150 milyon \$'a ulaşmıştır. Buna ek olarak sağlık ve çevresel konularda bilinçli tüketicilerin sayısı artmakta, perakende satış yapan firmalar reklam ve pazarlama stratejilerini geliştirmektedirler. Artan destekleyici hükümet politikaları ile organik gıdalara olan talebin büyüyerek devam etmesi beklenmektedir.”¹³

Organik gıda talebinin büyüyerek devam etmesi için organik besin fiyatlarının uygun düzeylere çekilmesi bir zorunluluktur. Nitekim “talep bir teknik terimdir ve arkasında satın alma gücü olan istek anlamına gelmektedir. Bir şeyi istemek ona yönelik bir talep sağlamaz. Bir şeyi istemek ve ona ödeme yapma arzusunda olmak talebe neden olur.”¹⁴ Nitekim her birey organik besinlerle beslenmek ister ama önemli olan bunu istemesi değil bu isteği için belirli bir parayı da gözden çıkartmasıdır. Talep yasasına göre malın fiyatı arttıkça talebinin azalması ve fiyatı düştükçe talebin artması beklenir. ”Talep yasası, malların birbirinin yerine

kullanılabileceği olgusu göz önünde tutularak açıklanabilir. Her zaman olmasa da bir malın yerine kullanılabilecek belli sayıda mallar da vardır. Böylece bir malın görelî (nispi) fiyatı arttığında, yani mal pahalılaştığında, tüketici o mal yerine, eğer mümkünse diğer malları kullanacaktır.”¹⁵ Bir başka deyişle, organik besinlerin fiyatları arttığı oranda tüketiciler geleneksel yöntemlerle elde edilmiş gıda maddelerine yönelecek ve organik gıda maddelerinin pazar payları istenilen seviyeye daha uzun süreler çıkamayacaktır. Bu noktada yapılması gereken organik gıda fiyatlarının mümkün olan en alt seviyede tutulması ve bunun da gerek bilimsel gerek siyasal plan ve projeler yardımıyla olanaklı kılınmasıdır.

VII. GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE ve TÜRKİYE’DE ORGANİK TARIM

Bugün gelinen noktada, böylesine büyük bir pazar potansiyeli taşıdığını gördüğümüz organik tarımın, sadece gelişmiş ülkelere özgü bir üretim biçimi olduğunu söylemek mümkün değildir. Avrupa Birliği, ABD, Kanada ve Japonya dışında da pek çok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede de organik tarım faaliyetleri sürdürülmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki en önemli fark organik tarımın yapılma sebebidir. Organik tarım, gelişmiş ülkelerde iç pazar talebi, gelişmekte olan ülkelerde ise genellikle ihracat talep artışı sebebiyle yapıla gelmiştir. Gelişmekte olan ülkeler, üretimi artırma ve dış satıma sunma çabası içerisindeyken gelişmiş ülkeler, bir yandan dış alım ve bir yandan da iç üretimleriyle iç pazar talebini karşılama eğilimi içerisindeyler. Gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye de bu genellemeyi doğrulamaktadır.

Türkiye, başta Avrupa Birliği üyeleri olmak üzere pek çok ülkeye organik ürün ihraç etmektedir. Türkiye’nin organik tarım yöntemlerini uygulamaya başlaması da Avrupa’dan gelen organik ürün talebi sonrasında gerçekleşmiştir: “Dünya’da ticareti 1970’li yıllarda başlayan ekolojik tarımdaki gelişmelere uygun olarak, Avrupa ülkeleri Türkiye’den ekolojik ürün talebinde bulunmaya başlamıştır. Bu talepler doğrultusunda 1984-1985 yıllarında ülkemizde ekolojik tarım uygulamaları başlamıştır. İlk dışsatım, geleneksel ihraç ürünlerinden kuru incir ve kuru üzüm ile Ege bölgesinden başlamış, daha sonra kuru kaysı ve fındık gibi ürünlerle diğer bölgelere de yayılmıştır.”¹⁶ Ekolojik Tarım faaliyetlerinin ülkemizde ilk olarak Ege bölgesinde İzmir’de başlamış olması, ürün işleme tesislerinin büyük kısmının İzmir’de olması ve üretilen ürünlerin büyük kısmının İzmir limanından ihraç edilmesi nedeniyle, organizasyon kuruluşları, kontrol ve sertifikasyon firmaları gibi ekolojik tarım sektörünün hemen tüm kuruluşlarının merkez büroları İzmir’de yer almaktadır.

Türkiye'nin organik tarımla tanışması dış satım vesilesiyle olsa da Türkiye'de organik tarımın faaliyetlerinin tek nedeni dış satım ve ekonomik çıkarlardır demek güçtür. Bunlardan çok daha önemli olan Türkiye'nin doğal yapısını korumak ve doğal tahribata bir son verme gereğidir. Ne de olsa tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de; hızlı nüfus artışı, kentleşme, sanayileşme, sürdürülemez üretim ve tüketim alışkanlıkları oranında doğal kaynak tahribatı çarpıcı boyutlara ulaşmıştır. Kaynakların kirlenmesi, nesli tehlike altına giren türler, habitat tahribi; erozyon, sel, taşkın, çığ, heyelan gibi biyotik etmenler ile birlikte hızlandırılan doğal afetlerin oluşu biyolojik çeşitliliği hızlı bir şekilde yok etmektedir. Yukarıda sözünü ettiğimiz etkinlikler doğayı tahrip etmiş ve bunun sonucunda tarım-çevre ilişkileri de bundan payını almıştır. Tüm bu sebeplerden ötürü organik tarımı sadece bir ihracat aracı olarak değerlendirmek yanlış olacaktır, Türkiye için organik tarım ahlaki ve ekolojik bir zorunluluktur.

İhracat ve söz konusu doğal zorunluluklar gereği Türkiye'de organik tarım alanında hızlı bir gelişim hedeflenmiş ve bu gelişim belli oranda sağlanmıştır. “Ülkemizde ekolojik tarımın gelişimini ürün çeşitliliği, üretim alanı ve üretici sayısındaki değişim ortaya koymaktadır. Üretilen ekolojik ürün çeşitlerinin sayısı 1990 yılında 8 iken, 1999 yılında 92'ye ulaşmıştır. 1990 yılında 1.037 hektar olan üretim alanı ise 9 yıl içinde 1999 yılında 46.523 hektar; 1.037 adet olan üretici sayısı ise aynı süre içerisinde 12.275 üreticiye ulaşmıştır.”¹⁷ “Türkiye'de 2006 yılında 192.789 hektar alanda 14.256 üretici ile üretim yapılmış ve 458.000 ton ekolojik ürün üretilmiştir.”¹⁸ “Ülkemizde üretilen ekolojik ürünlerin hemen hemen tamamı ihraç edilmektedir. İhraç ürünlerinden ilk 5 sırada çekirdeksiz kuru üzüm, kuru incir, kuru kayısı, kuru elma ve fındık yer almaktadır. Ürün gruplarının toplam ihracat içindeki oranlarına bakıldığında % 68,5'lük oranla en büyük payın kuru ve kurutulmuş ürünlerde olduğu görülmektedir.”¹⁹

Tüm bu üretim, bilimsel bir alt yapı ve eğitimli kadrolar gerektirmiştir. Türkiye'nin organik tarım faaliyetleri önceleri yabancı araştırmacı ve uzmanların desteğiyle yürütülürken, bugün, ne mutlu ki, Türkiye'de yetişmiş araştırmacı ve uzmanlarca yürütülmektedir. Bu TÜBİTAK'ın, ETO'nun ve üniversitelerimizin yürüttüğü çalışmalar ve eğitimler sonucu mümkün olabilmiştir: “Ekolojik tarımla ilgili ilk bilimsel araştırma 1991 yılında ekolojik bağ yetiştiriciliği konusunda TÜBİTAK ve Almanya-GTZ tarafından desteklenerek Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri bölümünde yürütülmüştür. Daha sonra yine aynı

üniversitede 1998 yılında ekolojik kiraz, 2000 yılında TÜBİTAK tarafından desteklenen bağ ve örtü altı yetiştiriciliği konularında araştırma başlatılmıştır. Ayrıca aynı yılda narenciye yetiştiriciliği ve ekolojik tarımı ilgilendiren konularda farklı araştırma birimlerinde ve ürünlerde araştırmalar başlamıştır. 2002 yılında ise Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından desteklenen, araştırma enstitülerince yürütülen çok sayıda araştırma başlatılmıştır. Ayrıca ülkemizde seçilen pilot bölgelerde yörelere özgü öncelikli ürünlerde ekolojik üretimi başlatma ve geliştirme projesi yürürlüğe konulmuştur. Ekolojik tarım konusunda ETO Derneği tarafından çok sayıda üretici ve tüketici eğitimleri gerçekleştirilmiştir. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi ve ETO derneği olarak kurslar düzenlenmiş; son dört yılda, her yıl iki kurs düzenleyerek yılda 100 ziraat mühendisi ve ilgili kişilere eğitim vermiştir. Ayrıca ekolojik ürüne yönelik yurt içi fuarları düzenlenmeye başlanmış, çok sayıda seminer ve panel gerçekleştirilmiştir. Ekolojik tarım konusunda 1999 yılında İzmir’de ve 2001 yılında Antalya’da birinci ve ikinci ‘Ulusal Ekolojik Tarım Sempozyumu’ düzenlenmiştir.”²⁰

VIII. TÜRKİYE’NİN ORGANİK TARIM POTANSİYELİ

Yedi iklimi, dört mevsimi, suyu ve eşsiz flora-faunasıyla coğrafyasında çok özel bir yer oluşturan Türkiye organik tarım için ideal bir ortam sunmaktadır. Sosyoekonomik yapısı ve doğal zenginlikleriyle Türkiye dünyanın en önemli organik tarım merkezlerinden bir tanesi olma potansiyelini fazlasıyla taşıyor.

Konvansiyonel tarımın kirliliğinden korunabilmiş geniş toprakları ve Avrupa pazarına yakınlığı dikkate alınacak olursa Türkiye’nin organik tarım potansiyelini ciddiye almak gerekiyor. Yalnız bu noktada hükümetlerin ciddi destek programlarıyla ekolojik tarım alanlarının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu noktada mayınlı arazilerin, uygun hazine arazilerinin organik tarıma açılması geleceğe dair umut veriyor.

IX. TÜRKİYE’DE ORGANİK TARIM ÜRÜNLERİNİN KULLANIMI

Yapılan tüm çalışmalar ve organik ürün ihracında yaşanan hızlı artış Türkiye’nin organik tarım dönüşümüne seyirci kalmadığının bir göstergesidir. Fakat tüm bunlar yeterli değildir. Türkiye’nin bu yolda kat etmesi gereken dana uzunca bir yol vardır. Her şeyden önce Türk halkının organik besinlerle tanışması ve organik gıda kullanımının bir lüks değil, aksine

doğal bir gereklilik olduğunun anlatılması gerekmektedir. Bugün gelinen noktada organik gıdalara yönelik önyargılar hala kırılabilmiş değildir: Organik gıda kullanımı ya çok lüks ya da çılgınlık olarak görülmektedir. “Oysa organik ne seçkin ne de çılgın. Üretiminin hiçbir aşamasında canlı ve çevre sağlığına zararlı kimyasalların ve katkı maddesinin kullanılmadığı bir ürünü almak nasıl çılgınlık olabilir ki? .... ‘Organik ürün çılgınlığı’ çığırtaçlığı yapanlar, asıl çılgınlığın toprağı, suyu kirleten ve sağlığını tehdit eden zehirli kimyasallarla yetiştirilen ürünleri yemek olduğunu bilmiyor olmalılar. Birilerinin onları, acil olarak Anadolu’daki tarım alanlarına götürmesi gerekiyor. 1970’li yıllarda kelaynakların birdenbire toplu halde yok olmaya başlamasının nedeninin tarım ilaçları olduğunu öğrenmeleri gerekiyor. Başmakçılı çiftçi Sultan Ersöz’den, geçmişte kullandığı bazı tarım ilaçları yüzünden nasıl zehirlendiğini ve bu yüzden organik tarım yapmaya başladığını dinlemeleri gerekiyor. Ve Dünya Sağlık Örgütü’nün, tarımda kullanılan pestisitlerin astımı nasıl artırdığına ilişkin araştırmalarını bilmeleri gerekiyor. İngiltere’deki New Hampshire Üniversitesi’nin araştırmasında belirttiği gibi, organik ürünlerin diğer ürünlerden daha fazla antioksidan içerdiğini ve antioksidanların bağışıklık sistemimiz için nasıl gerekli olduğunu öğrenmeleri gerekiyor.”²¹

Türkiye’nin organik tarım üretiminin ve daha da önemlisi organik tarım tüketiminin artması bir çılgınlık değil, aksine bir zorunluluk. Bu zorunluluk, insana ve doğaya verilen değerlerin bir sonucu.

X. ORGANİK DÜŞÜNCE ve YAŞAM

Organik tarım sadece tarımsal bir üretim şekli olarak değerlendirilemez. Organik tarım başlı başına bir yaşam felsefesidir ve dünya bu felsefe çerçevesinde daha temiz ve sürdürülebilir olacaktır: “İnsanoğlunu binlerce yıl beslemiş olan dünyamızın yaşamış olduğu kirliliği azaltmanın yollarından birisi olan ekolojik tarım, sadece bir üretim şekli olarak algılanmayıp her toplumda geniş tabanda yaşam felsefesi haline getirilirse gelecek kuşaklara daha temiz ve sürdürülebilir bir dünya bırakmak mümkün olacaktır.”²²

Konvansiyonel tarımdan organik tarıma geçiş sonrası, daha yeşil bir dünya mümkün olacaktır ama bu değişimin tek başına yeterli olacağını söylemek zordur. Asıl değişim insanların düşünce yapılarında gerçekleşmesi gerekmektedir. Organik tarım, bir yaşam felsefesi olarak algılanmalı ve yaygınlaştırılmalıdır. Organik tarım bizlere ne söylüyor, bunu

ortaya koymamız gerekmekte: Organik tarım, doğaya zarar vermeden de bir şeylerin üretilmesinin mümkün ve hatta daha sağlıklı, daha karlı olduğunu söylüyor. Bu söylemi hayatımızın hemen her noktasında kulağımıza küpe edinmemiz gerekiyor. Evde, işte, okulda, pazarda, yolda yani hemen her yerde doğaya barışık hareket etmemiz gerekiyor. Aksi halde daha yeşil bir dünya mümkün olamayacaktır. Organik tarım pazarından organik besinler alan bir insanın, evine dönmek için dört çekerli bir araç kullanması ne kadar doğayla barışıktır? Böyle bir manzarayla karşılaşmamak için insanlara sadece organik ürünler değil, doğayla barışık bir yaşam felsefesi de pazarlanmalıdır. Aksi halde kazanımlarımız potansiyelimizin çok gerisinde kalmaya mahkûm olacaktır.

Organik tarım insanlara anlatılmalı ve bu üretim felsefesi hayatın hemen her alanına aktarılmalıdır. Otomobil üretilen bir fabrikada da organik tarımın genel felsefesini uygulama imanımız vardır. Doğaya mümkün olan en az zararı vererek, doğal ürünlerden yararlanarak ve doğaya en az derecede zarar verecek araçlar üreterek de bir otomobil ortaya çıkarabilirsiniz. Ya da evde tükettiğimiz enerji miktarından tasarruf edebilir ve enerji kaynaklarımızı doğaya barışık enerji kaynaklarına dönüştürebiliriz. Örneğin yazları güneş enerjisini kullanarak sıcak su elde edebiliriz.

XI. SONUÇ

İnsanoğlunun binlerce yıl önce başlattığı tarımsal serüven bugün de son sürat sürüyor. Tarım dün olduğu gibi bugün de insanoğlunun kaderini belirliyor ve insan tarımsal üretimle varlığını sürdürüyor. Bugüne kadar çok büyük yanlışlar yapılmış olabilir, doğaya hak ettiği değer verilmemiş olabilir. Ama artık insanoğlu, doğanın bir parçası olduğunun ve varlığının da bu doğal yaşam içerisinde mümkün olabileceğinin farkına varmalıdır. 150 yıl sonrasında da olsa, Kızılderili Şef Seattle'ı anlayabilmeli ve onun söylediklerini tekrarlamalı insanoğlu: “Toprak bizim anamızdır. Ve toprağa tükürülmez. Toprak insana değil, insan toprağa aittir. İnsan hayat dokusunun içindeki bir liftir sadece...”

Ekonomik çıkarlar, doğal yaşamın yanında sadece küçük bir teferruattır: umarım insanoğlunun paranın yenmeyen bir şey olduğunu anlaması için, son ırmağın kurumasını, son ağacın yok olmasını ve son balığın ölmesini beklemek zorunda kalmayız. Aksi halde organik de olsa tarım yapacak bir avuç toprağımız olmayacak! Biz de olmayacağız, olamayacağız!

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- ¹ SANDER, Oral; (1989), **Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e**, İmge Kitapevi Yayınları, 1989, Ankara, Sayfa 32
- ² SANDER, Oral; (1989), **Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e**, İmge Kitapevi Yayınları, 1989, Ankara, Sayfa 71-72
- ³ TAYAR, Mustafa; (2008), Ekolojik Ürünlerin İnsan Beslenmesindeki Yeri ve Önemi, iç. İbrahim Ak (Ed.), **Ekolojik/Organik Tarım ve Çevre**, Ekolojik Yaşam Derneği Yayınları, Sayfa 39
- ⁴ TAYAR, Mustafa; (2008), Ekolojik Ürünlerin İnsan Beslenmesindeki Yeri ve Önemi, iç. İbrahim Ak (Ed.), **Ekolojik/Organik Tarım ve Çevre**, Ekolojik Yaşam Derneği Yayınları, Sayfa 39
- ⁵ ŞAYAN, Yılmaz ve Muazzez POLAT; (2002), "Ekolojik (Organik, Biyolojik) Hayvansal Üretimin Temel İlkeleri", **Organik (Ekolojik) Tarım Eğitimi Ders Notları**, T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı İzmir İl Müdürlüğü, Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Emre Basımevi, İzmir, Sayfa 239.
- ⁶ ÖZTÜRK, Münir, Aykut GÜVENSEN, Sezgin ÇELİK ve Serdal SAKÇALI; (2008), Tarım ve Ekoloji İlişkileri, iç. İbrahim Ak (Ed.), **Ekolojik/Organik Tarım ve Çevre**, Ekolojik Yaşam Derneği Yayınları, Sayfa 21
- ⁷ YANMAZ, Ruhsar; (2001), Organik Tarım ve Türkiye'de Organik Meyve ve Sebze Üretiminin Durumu, **Türk-Koop**, Yıl:5, Sayı:16, Ankara.
- ⁸ ALTINDIŞLI, Ahmet ve Ertan İLTER; (2002), Ekolojik Tarımda İlke ve Kavramlar, **Organik Tarım**, Emre Basımevi, İzmir. Sayfa 19
- ⁹ ÖZTÜRK, Münir, Aykut GÜVENSEN, Sezgin ÇELİK ve Serdal SAKÇALI; (2008), Tarım ve Ekoloji İlişkileri, iç. İbrahim Ak (Ed.), **Ekolojik/Organik Tarım ve Çevre**, Ekolojik Yaşam Derneği Yayınları, Sayfa 19.
- ¹⁰ AK, İbrahim ve, Arca ATAY; (2008), Ekolojik Tarımın Tarihçesi ve Genel İlkeleri, iç. İbrahim Ak (Ed.), **Ekolojik/Organik Tarım ve Çevre**, Ekolojik Yaşam Derneği Yayınları, Sayfa 3.
- ¹¹ AK, İbrahim ve, Arca ATAY; (2008), Ekolojik Tarımın Tarihçesi ve Genel İlkeleri, iç. İbrahim Ak (Ed.), **Ekolojik/Organik Tarım ve Çevre**, Ekolojik Yaşam Derneği Yayınları, Sayfa 8-9.
- ¹² AKSOY, Uygun; (2001), "Organik Tarım: Genel Bir Bakış", **Türkiye 2. Organik Tarım Sempozyumu**, Sayfa 3.
- ¹³ GÜNDÜZ, M; (2000), "Organik Yaş Meyve-Sebze Pazarlarında Mevcut Durum", İGEME Dış Ticaret Bülteni, **Ar-Ge Info Dergisi**, Sayı:12, Ankara, Sayfa 30.
- ¹⁴ PARASIZ, M. İlker; (1991) **İktisada Giriş Prensipler ve Politika**, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, Sayfa 38.
- ¹⁵ PARASIZ, M. İlker; (1991) **İktisada Giriş Prensipler ve Politika**, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, Sayfa 39-40.
- ¹⁶ AK, İbrahim ve, Arca ATAY; (2008), Ekolojik Tarımın Tarihçesi ve Genel İlkeleri, iç. İbrahim Ak (Ed.), **Ekolojik/Organik Tarım ve Çevre**, Ekolojik Yaşam Derneği Yayınları, Sayfa 10.

---

¹⁷ ANKARA İL TARIM MÜDÜRLÜĞÜ, Web Adresi: <http://www.ankara-tarim.gov.tr/diger/organik/organik.htm>, 24.03.2009

¹⁸ AK, İbrahim ve, Arca ATAY; (2008), Ekolojik Tarımın Tarihçesi ve Genel İlkeleri, iç. İbrahim Ak (Ed.), **Ekolojik/Organik Tarım ve Çevre**, Ekolojik Yaşam Derneği Yayınları, Sayfa 11'den Helga WILLER ve Minou Yussefi; (2006), The World of Organic Agriculture Statics and Emergng Trends, International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM), ISBN IFOAM: 3-934055-61-3, Sayfa 210.

¹⁹ ANKARA İL TARIM MÜDÜRLÜĞÜ, Web Adresi: <http://www.ankara-tarim.gov.tr/diger/organik/organik.htm>, 24.03.2009

²⁰ ALTINDİŞLİ, Ahmet; (2002), "Türkiye'de Ekolojik (Organik, Biyolojik) Tarım", **Organik Tarım**, Emre Basımevi, İzmir, Sayfa 11.

²¹ AYMAN, Oya; (2008), Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği, <http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=EklerDetay&ArticleID=877058&Date=23.05.2008&CategoryID=42>, 25.03.2009.

²² AKSOY, Uygun; Ahmet ALTINDİŞLİ ve Ertan İLTER; (2002), "Ekolojik Tarımın Tarihçesi ve Gelişimi", **Organik Tarım**, Emre Basımevi, İzmir, Sayfa 8.